

УДК 378.6.046

Терепищий С. О.

кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної філософії та філософії освіти, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), som_org@ukr.net

**Провідні вектори інтернаціональних змін
в структурі сучасного університету:
опозиція культури та виробництва**

Стаття присвячена науковому аналізу сучасних трансформацій університету в контексті глобалізації.

Методологічна база дослідження визначається підходом, який спирається на принципи об'єктивності та цілісності. Зокрема, в роботі застосовано: метод історизму та герменевтики; діалектичний метод; метод системного аналізу; порівняльний метод.

Показано, яким чином навчальні заклади стикаються з викликами новітньої капіталістичної системи. Розведено поняття знання як цінності та інформаційного знання. Ядро цих процесів лежить в основі науково-технічної революції, після якої звужується фундаментальний проміжок між науковим відкриттям та виготовленням техніки. На основі наукового досвіду К.Олдса та С.Робертсон було обґрунтовано феномен екстеріоризації сучасної університетської системи. На прикладі U'Site університету Парижу було показано вигоди та ознаки мультикультурного навчального закладу. Розкрито головні фактори, що зумовлюють глобалізацію ВНЗ, обґрунтовано їх активну присутність в освітній сфері світової комунікації. Відмежовано три структурних рівні впровадження інтернаціональних атрибутів в структуру вищої освіти.

Ключові слова: університет, знання, інформація, логіка, модель, механізм, інтернаціоналізація, глобалізація.

Боротьба інновації з традицією є однією з головних рушійних сил історії, при чому не лише в рамках соціо-економічного буття людства, але й в сфері його культурного розвитку. Зміна ідеалів, цінностей, смислів існування членів суспільства продиктований як зовнішньою так і внутрішньою необхідністю соціуму. З одного боку, поштовхом до новоутворень на фоні ортодоксальності минулого слугують кількісні показники – ріст населення, вікові зміни окремих держав, тривалість життя та смертність, а з іншого і внутрішні необхідності – ріст масштабів світової комунікації, мультикультуралізм, падіння релігійних та соціальних догм, виникнення та трансформація феномену моди та “потокості” актуального тощо.

З падінням Радянського Союзу стало очевидним, що найбільш успішним на світовій арені може бути лише те суспільство, що швидко та оптимально пристосується до вимог новітнього “символічного” капіталізму. Варто розуміти, що цій формі суспільного ладу характерна екстраполяція ознак економічного виробництва на невиробничі сфери соціального буття – мистецтво, культуру, духовність, тощо.

Не оминають ці явища і одну з найдревніших форм розвитку індивіда в соціумі – освіту [1, с.15]. Вплив капіталізаційної адаптації на сферу навчання теперішніх генерацій є досить очевидним та безповоротним. Тим більше, не дивно, що найбільшого резонансу до цих перетворень зазнає вища ланка освітньої системи, оскільки саме вона орієнтована на остаточний випуск трудових ресурсів та зорієнтована на майбутній дохід [6, с.13–14]. В епоху інформаційної революції вища освіти стає і ще більш залежною від економічної необхідності, оскільки не може залишатися осторонь наростаючій домінації технічного мислення в Західній та Східній культурах. Найяскравішим зразком втілення новітнього капіталізму в сучасній культурі є трансформація сучасних університетів, яка болісно проходить від першої половини ХХ століття та

продовжує здійснюватися в наші часи, що аналізується в багатьох працях [4; 5; 9; 10 та ін.].

З огляду на це виявляється *досить актуальним* розглянути процес трансформації сучасного університету в контексті світових мультикультурних та глобально економічних викликів.

Університет – це фундаментальна інстанція європейського духу, традиція, що веде свої початки ще від античного “лікею”. Акумуляція *знань* саме як *цінності*, а не необхідної інформації, в першу чергу пов'язувався з цим закладом західної культури. Навчання в університеті завжди позиціонувався як дещо елітарне, не в вульгарно буржуазному сенсі, а скоріше в значенні духовної відданості та самопожертви в пізнанні світу. Саме з цим пов'язаний “класичний” університет Гумбольдта, включаючи в себе також ідею тісного зв'язку між дослідницькою роботою та навчанням. Університет в свої ортодоксальні часи – кінець ХVІІІ–ХІХ століття, був значно більш віддаленим від питань виробництва, ніж сьогодні. Наукові винаходи втілювалися у масове виробництво значно повільніше, а знання позиціонувалися тоді як прибуток лише у далекоглядній перспективі.

З початком науково-технічної революції в І половині ХХ століття, звужується фундаментальний проміжок між процесом виготовлення та науковим відкриття. Чи не останню роль у цьому зіграла оптимізація двигуна внутрішнього згорання та винахід конвеєрного виробництва Г.Фордом, що зуміло продемонструвати, настільки стрімко та масово наука може дати прибуток [5].

Сутність європейського університету полягає в нерозривній єдності різних за своїм прагматичним призначенням цілей, що робить його “застарілим” в сучасній строго функціональній системі. Як слушно зазначив з цього приводу К.Ясперс в відомій роботі “Ідея університету”: “Університет – професійна школа, світ навчання, дослідницька установа. Між цими трьома можливостями виникає “або-або” і ставиться питання про те, чого ж власне хочуть від університету; адже він не може вирішувати все, йому слід визначити для себе одну мету. В цьому останньому сенсі і вимагають ліквідації університету, а замість нього становлення спеціальних професійних шкіл, освітніх шкіл – останніх у формі особливих факультетів, які повинні служити тільки освіті – і дослідницьких установ. Однак, в ідеї університету ці цілі утворюють нерозривну єдність. Одна мета не може бути відокремлена від решти без того, щоб не ліквідувати духовну сутність університету і водночас не загинути самій” [7, с. 66].

Чиможна в сучасній ситуації сказати щоб університет зберігся? Які завдання перед ним стоять? Під впливом вимог соціальної необхідності ВНЗ виходять на ринок швидко змінної інформації, де істинність знання зміщується в сторону *актуальності та доцільності*. В таких умовах традиційність університету показує себе застарілим архаїзмом, оскільки знання які він акумулює можуть стати не актуальними одразу ж після випуску студента. Саме тому сутність цих закладів переживає фундаментальні зміни, що зазнають як позитивних так і негативних інтерпретацій із зовні.

Питання реформації університету впирається в найбільш давнє освітнє запитання сформоване ще Аристотелем: “Чи є знання самоцінним, чи в знання потрібно отримувати лише з розрахунку на здійснення персональної діяльності?”. Слід навчати “філософа” чи функціонера? В цьому векторі розвивається основна полеміка сучасної вищої школи на Заході.

Аби оптимально проаналізувати фундаментальні зміни в сучасних “вишах” доречно буде звернутися до наукового досвіду професора Віконсінського університету К.Олдса та професора університету Брістоля в Великобританії С.Робертсон. У своїй науковій програмі “Globalizing Higher Education and Research for the Knowledge Economy” останні намагаються виділити ті специфічні новоутворення, що супроводжують систему вищої освіти в Америці та Європі [8].

Перший аспект трансформації на який звертають увагу дослідники – це *екстеріоризація* університетської системи. Її сенс ґрунтується на виходах внутрішніх, локалізованих функцій університету, за межі його фактичного розташування. Для прикладу, Олдс та Робертсон наводять Університет U’Cite Франції, що займає територію в 34 гектари в рамках 14 округів Парижу. Студенти в цьому закладі згруповані в національні спільноти, що нагадує дещо подібне до особливого університету “Об’єднаних Націй”. “U’Cite може вважатися продуктом попередньої епохи, яка є більшою мірою відображала “міжнародну” уяву і рамки, що віддзеркалюють дуже сильне домінування державно-національного мислення” [8, с. 1].

Автори зазначають, що заснування цього університету в 20-х роках ХХ століття було своєрідним передбаченням наростання актуальності інтер-культурного діалогу в нашу епоху. Тим не менш, не дивлячись на фактичне об’єднання представників різних національностей, вони все ж залишаються відмежованими на основі старих “національних категорій”. Це пов’язано з тим, що університет, по суті, випередив свій час, здійснивши в 1925 році те, що неможливо подекуди й сьогодні. Цей Університет є окремим випадком виникнення вищої освіти в вигляді функції міського регіону, що дозволяє розвинути занедбані регіони міста, що, по суті, було й здійснено U’Cite університетом в 14 окрузі Парижу після I Світової Війни. В той же час, простір французького U’Cite університету є своєрідним прикладом того, як може розвиватися університет в сучасній епосі. “Простір U’Cite відображає утворення службового місця, простору для виробництва знання, простору для формування суспільних відносин, який не пов’язаний з якимось одним університетом, водночас розробляється основа для наявності мобільних студентів за обміном на відмінних територіях на протязі тривалих періодів часу” [8, с. 4].

U’Cite університет Парижу став одним з перших мультикультурних університетів Європи. Це одна з тих необхідних інстанцій, в яких можлива дійсна універсалізація світової спільноти. Звичайно, U’Cite важко назвати університетом з традиційної точки зору, він не має під собою певної духовної традиції. Але разом з тим, в його лоні ось уже майже 90 років формуються новоутворення міжнаціональних

цінностей, саме тих, які в рамках соціально-економічної комунікації просто не можуть здійснитися. Спільні корені інтелектуальної еліти стають спільною основою для фондування нових смислів та значень, обміну можливостями та думками між Заходом та Сходом, Півднем та Північчю. “З одного боку, вища освіта живить на розвиток суспільства та економіки, а з іншого боку, вона також перетворює людські життя. Іншими словами, вища освіта, відіграє значну роль у вихованні людей і будівництві (світового) громадянства та суб’єктивності. Вона може підвищити ступінь розуміння смислів існування, і допомогти розвинути соціальні навички для навігації злетів і падінь складних шляхів життя” [8, с. 5].

З метою розуміння головних причин глобалізації університетів Олдс та Робертсон намагаються виділити головні фактори, що впливають на трансформації в сучасній системі освіти.

1) Демографічні зміни, пов’язані з збільшенням кількості населення в три з половиною рази (з 2 мільярдів в 20-х роках ХХ століття до 7 мільярдів в 2014 році).

2) Економічний розвиток та реконструкція, що спричинюють залежність господарства від висококваліфікованих кадрів.

3) Урбанізація світового населення внаслідок якої більш як половина населення живе у містах. Це призводить до все більшого росту значення міста в утворенні між культурних зв’язків.

4) Падіння колоніалізму та тоталітарних режимів, що призводить до зменшення пригнічення людської мобільності в окремих регіонах.

5) Структурна трансформація вищої освіти в вигляді “масифікації”, яка описує присутність усе більшої частки в суспільства в сфері найвищої ланки навчання. Включення університетів та коледжів в способи життя великих мас населення.

6) Новітні технічні перетворення та відкриття, що дозволили розширити систему навчальних зв’язків.

7) Пришвидшення впливу торгівельно орієнтованої ідеології. Що призводить до зменшення частки державного капіталу в освіті, і відкриває шлях для координаційних впливів із зовні (корпоризація).

8) Домінування англійської мови в найвищих ланках освітньої системи. Особливо на рівні магістра.

9) Поява глобальної аудиторної культури, що призводить до універсалізації та “зрівняння” культур, їх відкритістю для зовнішнього споглядання та змін пов’язаних з цією можливістю.

10) Ріст впливу приватного сектору на арені освітніх послуг. Цей фактор спричиняє збільшення прибуткових вимог від освіти, а також розширення кола зацікавлених в її змінах осіб [8, с. 5].

З огляду на такі фактори впливу, виникає нове завдання сучасних університетів. Воно полягає у тому, щоб зробити знання універсальними, такими що пристосовуються до усіх видів культур та національностей. Ця нова мета спричиняє як втрату так і появу фундаментальних ознак західного університету.

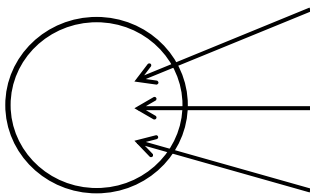
Англійсько-американське дослідження визначає присутність трьох головних підрозділів структурних трансформацій вищих закладів: “в нинішній “глобальній” епосі, в якій опиняються університети, ми

спостерігаємо появу: (I) *нових логік*; (II) *нових моделей*, що організують і сполучають інтернаціоналізаційні процеси і (III), *нових механізмів і практик*, кожен з яких є міняють природу університетів, а також пов'язаних з ними глобальних слідів, секторів, в яких вони працюють, та відносин між секторами та економічним зростанням в цілому” [8, с. 9]. Університети впорядковуються за новою логікою, приймаються нові моделі та діючі механізми їх функціонування. До прикладу вже згаданий університет U’Citeвникає як спроба до після воєнного порозуміння різних націй та культур.

Механізми. Механізмів досить багато і вони досить специфічні та індивідуальні. Ми чуємо, для прикладу, про міжнародну систему спільних акредитаційних рівнів (подвійних і повністю спільних ступенів), продослідження за кордоном, про організацію філій, про онлайн системи MOOC, спільні ради, спільні програми, меморандуми про співрозуміння (MOB), спільне видання робіт в установах тощо. Цей список можна продовжити.

Моделі. З огляду на необхідність інтернаціоналізації ВНЗ в просторі сучасної глобалізації, Олдс та Робертсон обґрунтовують чотири можливих моделі їх залучення в інтернаціоналізацію:

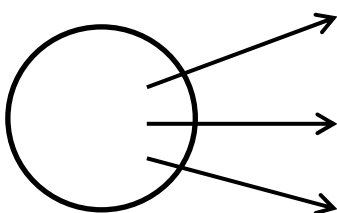
Центральний кампус

співвикористання останніх з місцевими закладами. Також сюди відноситься і заснування керівництвом іноземних програм, полісів, проектів для отримання навчального ступеня іноземними студентами, або ж, навіть, заснування іноземного факультету. В такій моделі кампус є головною інстанцією, що допомагає студентам навчатися в інших закладах цього ж міста. Більшість університетів в даний час працюють за цією моделлю.

Експортна модель. Пов'язана із збереженням ядра іноземного факультету в центральному кампусі для виробництва і розповсюдження знань. Глобалізація отриманої інформації відбувається через експорт курсів, які викладаються з меж “домашньої” локації факультету, тобто центрального кампусу. Представників

Центральний кампус

часто застосовується у комбінуванні з іншими моделями.

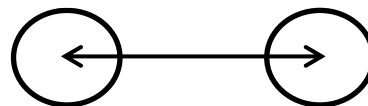
Імпортна модель. Ця модель є ортодоксальним підходом до інтернаціоналізації. Найбільш широкому сенсі може бути проілюстрована як заснування кампусів університетами за кордоном, або ж

представників факультету для викладання за кордоном також відносяться до цієї моделі. Сюди також входять новітні технологічні курси, що використовуються для дистанційного викладання. Ця модель

Партнерська модель. Ця модель має місце в рамках університетів для яких інтернаціоналізація диктується вимогами держави, чи іншої зовнішньої офіційної інстанції та має бути найбільш точно регламентована законом. Сфера дії цього партнерства може бути найрізноманітнішою – обмін студентами та факультетами, спів залучення в процес навчання та дослідження, та, навіть, спів заснування нових вищих шкіл та університетів. Наприклад, UW–Madison – Nazarbayev University Project – дослідницький університет заснований в Астані, Казахстан, спільними силами казахських та американських освітан.

Заклад А

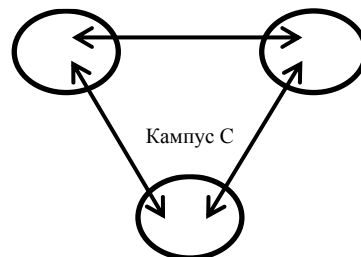
Заклад Б

Мережева модель. Така модель, певною мірою, використовує ознаки усіх інших моделей загалом, та є найменш застосованою в даний час. Вона пов'язана із злиттям різних географічно віддалених інституцій в одне ціле, або ж заснування географічно віддалених

Кампус А

Кампус Б

галузових (а не філіальних) кампусів в інших країнах.

Справжня мережева модель має під собою строгу ієрхічну співзалежність утворених кампусів, що мають спільні стандарти якості та важливі ролі у єдиному завданні виробництва знань. Така модель уже зобов'язується до спільного використання ресурсів, а отже, вона є найбільш ризикованою з усіх інших моделей. Мережева модель добре функціонує в великих мегаполісах світового значення, оскільки в таких містах присутня необхідна інфраструктура інтернаціональних та транспортних зв'язків [8, с. 14–16].

Логіки. Проблема нової логіки розвитку університету відноситься до загального питання про сенс “моди” на інтернаціоналізацію. Чому глобалізація ВНЗ стає “брендинговим засобом” в новітньому комунікаційному просторі світової економіки? Для чого потрібні ці перетворення?

Відповідей на ці питання є досить багато, автори запропонованої нами потрійної атрибуції інтернаціональних змін вищої освіти, пропонують для ознайомлення таку структуру інтернаціоналізаційної доцільності:

I. Корпоратизація. Пов'язано з новою теорією публічного менеджменту, яка застосовує закономірності бізнесу (закони ризику, збереження ресурсів, розширення ринків т.п.) для збільшення

ефективності та продуктивності соціальних систем, в даному випадку вищої освіти.

II. Порівняльний конкурентивізм. Ця логіка перетворень задається питання про те, що ми можемо виготовити (продати, чи отримати глибший об'єм) з більшою перевагою ніж наші конкуренти. Відповіді на ці питання в різних аспектах приводять "виші" та міністерства до глобалізації.

III. Конкурентне порівняння. Виходить з позитивної відповіді на питання про ефективність аналогічного запозичення ознак роботи однієї одиниці системи (факультету, університету, регіону, тощо) з іншою одиницею чи структурою. З цієї логіки створюють рейтинги світових університетів, щоб сформувати напрямки "успішної" зміни ВНЗ, тобто сформування головних "трендів" освітніх нововведень.

IV. Кооперація. Полягає у доцільності співпраці між різними системами освіти за для регулювання нестабільної та конкурентної ситуації на ринку освітніх послуг. Головна ідея цієї логіки полягає в більш безпечній позиції "в клубі світових університетів", а ніж поза ним, де ти на одинці з проблемами капіталізму. Яскравим прикладом дєвості цієї логіки є створення освітніх консорціумів.

Все різноманіття змін в системі вищої освіти призводить до того, що університет це уже не зовсім та інстанція культури, що супроводжувала Європейську епоху Нового Часу [2; 3]. В епоху інформаційного капіталізму ВНЗ, по суті, стають безпідставними засобами економіки. Добре це чи погано, уде питання більш глибокої філософської рефлексії. Як зазначив Б.Рідінгс у своїй книзі "Університет в руїнах": "Сьогоднішній Університет – це інститут, який втрачає потребу в трансцендентальному обґрунтуванні своєї функції. Університет тепер перестає бути просто Університетом епохи модерну, тому що відтепер йому для функціонування не потрібний великий наратив культури, будучи бюрократичним інститутом досконалості, він здатний інкорпорувати нескінченне внутрішнє розмаїття, не вимагаючи об'єднання безлічі різних ідіом в ідеологічне ціле" [4, с. 265].

Відтак, в рамках невеликого дослідження нами було здійснено загальний аналіз головних сценаріїв трансформації сутності університетів в контексті глобалізації. Ми показали, яким чином навчальні заклади стикаються з викликами новітньої капіталістичної системи.

Було розведено поняття знання як цінності та інформаційного знання. Ядро цих процесів лежить в основі науково-технічної революції, після якої звужується фундаментальний проміжок між науковим відкриттям та виготовленням техніки.

На основі наукового досвіду К.Олдса та С.Робертсон було обґрунтовано феномен екстеріоризації сучасної університетської системи. На прикладі U'Сітеу університету Парижу було показано витоки та ознаки мультикультурного навчального закладу. Ми розкрили головні фактори, що зумовлюють глобалізацію ВНЗ, обґрунтували їх активну присутність в освітній сфері світової комунікації. Відмежували три структурних рівні впровадження інтернаціональних атрибутів в структуру вищої освіти. Вони пов'язані з впровадженням: *нових логік, нових моделей нових*

механізмів та практик, кожен з яких міняє природу університетів.

З огляду на отримані результати ми повернулися до питання про філософський та прагматичний сенс існування університету як такого. Ствердили факт, за яким ВНЗ втратили зв'язок з ідеологічністю національних держав та наративами народної культури, що призвело до виникнення якісно нового закладу – мультикультурного виробництва та передачі знань.

Список використаної літератури:

1. Кремень В. Філософія освіти XXI ст. / В.Кремень // Персонал. – 2003. – №1. – С.7–10.
2. Ньюмен/Дж.Г. Ідея університета / Дж.Г. Ньюмен; [пер. с англ. К.И. Овидиенко]. – Минск: БГУ, 2006. – 241 с.
3. Ортега-і-Гассет Х. Миссия университета / Х.Ортега-і-Гассет; [пер. с исп. М.Н. Голубевой]. – Минск: БГУ, 2005. – 104 с.
4. Ридінгс Б. Університет в руїнах / Б.Ридінгс; [пер. с англ. А.М. Корбута]. – М.: Изд. ДомГос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 304с.
5. Скотт П. Глобализация и университет / П.Скотт // Вестник "AlmaMater". – 2000. – №4. – С.3–8.
6. Тоффлер Э. Шок будущего / Э.Тоффлер; [пер. с англ. Ярмолаева Л.]. – М., 2003. – 451 с.
7. Ясперс К. Идея Университета / К.Ясперс; [пер. с нем. Т.В. Тягуновой]. – Минск: БГУ, 2006. – 159 с.
8. Olds K., Robertson S.L. Globalizing Higher Education and Research for the Knowledge Economy / K.Olds, S.L.Robertson. – В.: "Coursera", 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coursera.org/course/globalhighered>
9. Scott P. Massification, Internationalization and Globalization // the Globalization of Higher Education. – Bickingham Press, 1998. – 208 p.
10. Stewart V.A. World-Class Education: Learning From International Models of Excellence And Innovation / V.Stewart. – NY Press, 2012. – 190 p.

References

1. Kremen' V. Filosofija osviti XXI st. / V.Kremen' // Personal. – 2003. – №1. – С.7–10.
2. N'jumen Dzh.G. Ideja universiteta / Dzh.G. N'jumen; [per. s angl. K.I. Ovidienko]. – Minsk: BGU, 2006. – 241 s.
3. Ortega-i-Gasset X. Missija universiteta / X.Ortega-i-Gasset; [per. s isp. M.N. Golubevoj]. – Minsk: BGU, 2005. – 104 s.
4. Ridings B. Universitet v ruinah / B.Ridings; [per. s angl. A.M. Korbuta]. – M.: Izd. Dom Gos. un-ta – Vysshej shkoly jekonomiki, 2010. – 304 s.
5. Skott P. Globalizacija i universitet / P.Skott // Vestnik "AlmaMater". – 2000. – №4. – С.3–8.
6. Toffler Je. Shok budushhego / Je.Toffler; [per. s angl. Jarmolaeva L.]. – M., 2003. – 451 s.
7. Jaspers K. Ideja universiteta / K.Jaspers; [per. s nem. T.V. Tjagunovoj]. – Minsk: BGU, 2006. – 159 s.
8. Olds K., Robertson S.L. Globalizing Higher Education and Research for the Knowledge Economy / K.Olds, S.L.Robertson. – В.: "Coursera", 2014. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.coursera.org/course/globalhighered>
9. Scott P. Massification, Internationalization and Globalization // the Globalization of Higher Education. – Bickingham Press, 1998. – 208 p.
10. Stewart V.A. World-Class Education: Learning From International Models of Excellence And Innovation / V.Stewart. – NY Press, 2012. – 190 p.

Terepischy S.O., a candidate of philosophical sciences, associate professor of department of social philosophy and philosophy of education, National pedagogical university, is the name of M.P. Dragomanova (Ukraine, Kyiv), som_org@ukr.net

Leading international vectors of changes in the structure of the modern university: the opposition of culture and production

This article is devoted to scientific analysis of modern transformations of the university in the context of globalization.

Methodological basis of research is defined approach that is based on the principles of objectivity and integrity. In particular, the paper used, the method of historicism and hermeneutics; dialectical method; method of system analysis; comparative method.

It is shown how the schools face the challenges of the modern capitalist system. Divorced concept of knowledge as a value and information knowledge. The core of these processes is the basis of scientific and technological revolution, after which narrows the gap between fundamental scientific discoveries and production techniques. Based on the scientific expertise K.Olds and S.Robertson justified phenomenon Externalization modern university system. For example U'Cite University of Paris was shown the origins and characteristics of multicultural institution. Reveals the main factors that contribute to the globalization of universities, grounded their active presence in the field of education the world of communication. Three distinct structural implementation of international level attributes in the structure of higher education.

Keywords: university, knowledge, information, logic, model, mechanism, internationalization, globalization.

Терениций С.О., кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної філософії та філософії образования, Національний педагогічний університет, ім. М.П. Драгоманова (Україна, Київ), som_org@ukr.net

Ведущие векторы международных изменений в структуре современного университета: оппозиция культуры и производства

Статья посвящена научному анализу современных трансформаций университета в контексте глобализации.

Методологическая база исследования определяется подходом, который опирается на принципы объективности и целостности. В частности, в работе применены: метод историзма и герменевтики; диалектический метод; метод системного анализа; сравнительный метод.

Показано, каким образом учебные заведения сталкиваются с вызовами новой капиталистической системы. Разведены понятия знания как ценности и информационного знания. Ядро этих процессов лежит в основе научно-технической революции, после которой сужается фундаментальный промежуток между научным открытием и изготовлением техники. На основе научного опыта К.Олдса и С.Робертсон был обоснован феномен экстерниоризации современной университетской системы. На примере U'Cite университета в Париже было показано истоки и признаки мультикультурного учебного заведения. Раскрыты главные факторы, обуславливающие глобализацию вузов, обосновано их активное присутствие в образовательной сфере мировой коммуникации. Отделены три структурных уровня внедрения интернациональных атрибутов в структуру высшего образования.

Ключевые слова: университет, знания, информация, логика, модель, механизм, интернационализация, глобализация.

* * *

УДК 37.015.31:159.947.23

Сидоренко О. Б.

доцент кафедри педагогіки і психології, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова (Україна, Київ), OlgaBorisovUA@mail.ru

Відповідальність як фактор підвищення навчальних досягнень у молодших школярів

Висвітлено наукові дослідження вивчення відповідальності. Розглянуто відповідальність як вольову якість, інтегральна властивість особистості, результат інтеграції всіх психічних функцій, особливий мотив людських вчинків, внутрішня саморегуляція і самодетермінація зрілої особистості, емоційне ставлення до обов'язку та волі.

Визначено зміст поняття відповідальності та її зв'язок з морально-ціннісною орієнтацією особистості. Зазначено, що відповідальність зумовлює значний вплив на розвиток правильної поведінки учнів початкових класів, на процес учіння, навчальні досягнення.

Доведено, що учні з несформованим почуттям відповідальності вирізняються особливостями своєї поведінки: на уроках вони не дотримуються правил поведінки, не виконують вказівок вчителя, неадекватно реагують на його зауваження та низькі відмітки, не можуть зосередитися на конкретному завданні, не завершують розпочату справу до кінця, не вміють докласти ніяких зусиль, відмовляються виконувати навчальні завдання. Виявлено, що відповідальність молодшого школяра є недостатньо сформованою якістю.

У змісті статті підкреслюються основні групи методів формування відповідальності: перша група спрямована на свідомість людини, друга – сприяє розвитку та закріпленню відповідальної поведінки; третя група спонукає людину до збільшення своїх вольових зусиль працювати над формуванням відповідальності; четверта – включає методи і прийоми виховної роботи над самим собою.

Ключові слова: молодший шкільний вік, низькі навчальні досягнення, відповідальність, особистісна відповідальність, локус контролю, інтернальність, екстернальність.

Соціальні та економічні зміни в нашій країні пред'являють особливі вимоги до суб'єктивних властивостей особистості—активності, ініціативності,

відповідальності, завдяки яким людина здатна не тільки пристосовуватися до умов довколишнього середовища, а й забезпечувати розвиток суспільства. Поступальний розвиток нашого суспільства привів до зміни моральних норм поведінки людей, насамперед підростаючого покоління.

Відповідальність, на думку багатьох учених, є вищим особистісним утворенням, складним феноменом, який характеризує вищий рівень розвитку людини, її особистісну і соціальну зрілість.

Молодший шкільний вік є більш сенситивним для формування відповідальності. У молодшому шкільному віці, в рамках навчальної діяльності відбувається конкретизація соціальних зразків поведінки особистості, систематизація певних норм та правил моралі. Ця діяльність створює безпосередні умови для формування власної відповідальності дитини за свою поведінку.

Особливого значення набуває проблема формування відповідальності у молодших школярів у учінні з метою підняття рівня їх навчальних досягнень.

Вивчення проблеми формування відповідальності особливого значення набуває в дитячому віці. Відповідальність на різних вікових етапах дитинства активно досліджувалася у вітчизняній психології. В рамках діяльнісного підходу відповідальність вивчали Л.Божович, З.Борисова, В.Горбачова, К.Клімова, Л.Славіна.

Поняття відповідальності, форми, чинники, що впливають на розвиток цієї найважливішої властивості особистості розкрито у працях К.Абульханової–Славської, Л.Анциферової, Л.Божович, Л.Виготського, Л.Колберга, Б.Ломова, К.Муздибаєва, Ж.Піаже, С.Рубінштейна, Е.Субботського та інших вітчизняних і зарубіжних психологів.

Зміст і структура відповідальності представлено – у роботах С.Анісімова, О.Дробницького, Н.Минкіної, К.Муздибаєва, А.Плахотного, А.Радуган, Е.Рудковського, Г.Тульчинського; виховання відповідального ставлення до навчання при вивченні окремих предметів, в різних видах діяльності – у роботах А.Алфьорова, З.Васильєва, А.Гусєва, Н.Нечаєва, Л.Славіної; залежність між умовами виховання в сім'ї та особистісними якостями дитини, зокрема відповідальності – у роботах В.Гарбузова, А.Захарова, Е.Личко; критерії відповідальної поведінки дітей молодшого шкільного віку, а також розробка прийомів формування відповідальності – у роботах З.Борисової, К.Клімова, Т.Сидорова, Л.Славіної; психологічні передумови становлення відповідальності в молодшому шкільному віці – у роботах Л.Божович, В.Давидова, В.Зайцева, І.Захарченка, В.Слободчикова та особливості прояву цієї якості у школярів різних вікових груп – у роботах Т.Іванова, Н.Скорбіліна, Н.Тализіної, С.Ярікової; як основна характеристика локусу контролю – у роботах Е.Бажина, В.Петровського, А.Реана та ін.

У психології (К.Абульханова–Славська, І.Бех, Л.Божович, М.Боришевський, Г.Костюк, Л.Колберг, О.Леонтєв, А.Маслоу, К.Муздибаєв, Ж.Піаже, К.Роджерс, А.Роттер, М.Савчин) відповідальність тлумачиться як одна з найбільш загальних якостей, як результат інтеграції всіх психічних функцій